

Džejn Erkart

RAZGLEDNICE IZ ITALIJE

Kad god je bolesna, i leži kod kuće bez obaveze da ide u školu, devojčici Klari dozvoljavaju da pregleda majčine razglednice iz Italije, jednu ogromnu gomilu, koje su obično povezane debelom kožnom vrpcom i drže se u fioci pisaćeg stola. Kada posle mnogo godina bude dodirnula razglednice biće zadivljena time što su njene ruke toliko velike. Možda je to osećaj da su dečije ruke srazmerno usklađene sa ostatkom pejzaža. Ili možda sve to i nije tako komplikovano, možda samo ona oseća, kao odrasla osoba, da ne može da odistinski vidi ove boje, ove vidike, tako da u posebnim trenucima kada ih pregleda, ona obavezno mora da ponovo postane dete.

Soba u kojoj leži radnim danima, kada uspe da izbegne odlazak u školu, tada biva u potpunosti njena. Verovatno će je nositi sobom celog života. Topla nijansa sivih tapeta sa diskretnim ukrasima ružičastih cvetova drveta jabuke u cvatu. Ružičasti toaletni stočić (pod kojim je skrivala svoje lutke, postavljajući ih na njihove krevetiće za igračke), kretonske zavese koje su se spuštale preko prozora koji se sučeljavao sa krevetom u kome je ležala sa dva ili tri ružičasta jastuka za leđima. Napolju, iza prozorskog stakla, mala bašta za kućom i deo zimskog pejzaža grada ili nečeg drugog. Nije ni bitno čega.

A onda razglednice, tirkiznoplave, svetloljubičasto-crvene, sivkasto-zelenkaste – neverovatne boje na beloj podlozi i njene male ruke koje uzimaju jednu po jednu, dok pokušava da zamisli svoju majku kako korača kroz predele koji bude toliko osećanja.

Kasnije se i njena majka pojavljuje kraj nje. Nešto ranije ujutru joj je donela zbirku razglednica. Sada drži beli flanelski peškir namočen prokuvanom gorušicom i vodom i počinje da otkopčava dugmiće na njenoj maloj pidžami.

Dok je peku oblozi od gorušice na grudnoj kosti, Klara nastavlja da gleda razglednice. Kakvo cveće, kakvo nebo, kakvo sunce koje prži nad tako savršenim morima! Njena majka spominje imena stranih gradova; *Sorento*, kaže, *Kapri*, *Fiesole*, *Garda*, *Komo*, i onda posle trenutka razmišljanja, doda *Trebalo bi da vidiš Komo. Ali više od svega bi trebalo da vidiš Pompeju.*

Međutim, Klara uvek čuva Pompeju za kraj, dok majka ne ukloni bolni oblog i napusti sobu – dok ne siđe niz stepenice i započne svoje uobičajene aktivnosti u kuhinji. Tada dete dopušta vulkanu da započne erupciju, da izlije lavu preko raskošnih kuća u predgrađu, opscenih fresaka, religioznih mozaika. I preko stanovnika drevnog grada koji ni ne slute nevolju.

Na razglednici je grad Pompeja predstavljen, užasavajuće, fascinantno, preko samih svojih stanovnika, uhvaćenih i zaustavljenih u trenutku sveopšteg užasa ili celovitog očajanja koji dete uče svemu što je potrebno da zna o velikom bolu i katastrofi: kako će neki ljudi rukama prekriti lice pokušavajući da se zaštite, kako će se ostali prepustiti, tužno, snazi same katastrofe. Ono što ona ne razume jeste kako takva užarena masa mo-

že da se smrzne i tako učini taj trenutak najsnažnijeg bola postojanim. Vrisak u steni koja je nekad bila u tečnom stanju. Šta bi se desilo, pita se Klara, sa ovim figurama kad bi se desila još jedna vulkanska erupcija? Koliko su one u stvari postojane?

Ona razmišlja o arheolozima koji su vadili okamenjena tela iz zemlje i, ne remeteći ni jedan jedini položaj, stavljali ih u staklene izložbene ormarčice u muzeju gde se stiče utisak da plutaju u vazduhu svoje sopstvene nesreće... vazduhu koji je sada čist, atmosfera bez vulkanske prašine, a staklo izglancano.

Ovo su jedine razglednice Pompeje koje ima Klarina majka. Nema sjajnih fresaka, nema nedavno iskopanih delova raskošnih kuća, nema mozaika; tu su samo ovi providni izložbeni ormančići puni sivih statua nastalih od onog što je nekada bilo živo meso.

Dvadeset i pet godina kasnije, u trenutku dok Klara stoji sa svojim mužem pred ulazom u *Hotel Oasie* u Asiziju, ona je već videla Sorento, Komo, Kapri, ali je isto tako izgubavala Pompeju.

"Zašto da ne?", pita njen muž.

"Ovde niko ne živi.", odgovara ona.

Ali ljudi ovde žive, u ovom brdskom gradiću u Toskani; sunce je svojom toplotom upisalo život u njihova lica. A najposle, i boje na razglednicama su bile stvarne – one se pretaču iz crvenih zidova u povrće izloženo na ulici, one iznenada jarko zablistaju na ledima pretoplo obučene dece. Blizu recepcije hotela one privlače pažnju sa turističkih postera. Ali u ovom prostoru nema sunca, tu su hodnici s hladnim usamljenim i retkim mermernim nameštajem i ukrasima, te se stiče utisak da nema drugih gostiju sem njih dvoje.

"Večera je," obaveštava ih čovek sa recepcije, "između sedam i devet u velikom salonu."

Zatim ih vodi, kroz hodnike ukrašene lukovima, do njihove sobe.

Klara posmatra Italijanovu punačka kratka leđa dok korača iza njega, shvatajući da je nemoguće zamisliti napetost mišića kada su leđa pokrivena glatkom crnom tkaninom. Gleda potiljak njegove gotovo četvrtaste glave. Odjednom se uznemiravajuće začu neskladan niz reči, kao što su *bazilika, gvozdena rešetka utvrđenja, Etruskan i Vezuv*, bez ikakvog očiglednog razloga prošavši kroz njene misli.

Kada su se vrata za njima zatvorila, a odjek koraka recepcionara utihnulo na hodniku, njen muž pažljivo i sa nezadovoljstvom stade da posmatra dva uska kreveta i sleže ramenima.

"Nekako ćemo se snaći", kaže, "mermerni podovi su hladni." A onda gledajući dole doda, "Ne nadaj se da će ovi tepihčići biti od velike pomoći."

Zatim su, pre nego što ona stigne da išta odgovori, oboje iznervirani vidikom koji pružaju prozori. Beskrajni maslinjaci i vinogradi i malo groblje uzdignuto negde na pola puta do vrha brda. Kasnije uveče, pošto su večerali špagete i pili crveno vino oporog ukusa u ogromnoj praznoj ručaonici, oni će ugledati dva sićušna trepćuća svetla sa tog mesta, poput šačice zvezda koje su se spustile na obronak. Do tog trenutka nijedno od njih neće ni pomisliti da bi iko mogao poželeti da zapali sveću na grobu tokom noći.

*Pođi i zapali sveću na grobu noću
Donesi sa detetom koren mandragore.*

Klara razmišlja o Blejku... u svim mestima Italije, i pri tome tumara kroz prazne hodnike hotela Oasie, u potaji razgledajući sobe. Sve što je dosad videla je vrlo slično; uski kreveti, tanki tepisi, pogled na vinograde i groblje, maslinjaci. Zeleni zidovi bez ukrasa. Ove sobe, ona razmišlja, a pošto je Blejk nestao iz njenih misli, ovim sobama bi mogle zatrebati usluge tapetarske firme gospodina Domadoa, firme sa samo jednom zaposlenom osobom – samim nesrećnim gospodinom Domado. On je postavljao tapete u njevoj sobi jednom kada je bila bolesna. Umirao je od čežnje za svojom rodnom zemljom. Tom prilikom su slučajno i razglednice iz Italije bile rasute po njenom krevetu poput opalog lišća. *O, da*, rekao je gospodin Domado, s tugom uzimajući jednu po jednu u ruke. *O, da*.

A umeo je i da peva... italijanske pesme. Arije koje su zvučale jednako tužno kao što su izgledala i neka od usamljenih sela na razglednicama. Duge, duge jecave note koje su treperile na zimskoj sunčevoj svetlosti, dok je ona ležala poduprta ružičastim jastucima, a njena majka se kretala po kuhinji u tišini pripremajući obloge od gorušice. Gospodin Domado, sa suzama u očima, uklanjajući svakim potezom ružičaste cvetove drveta jabuke u cvatu, i zamenjujući ih krutim geometrijskim oblicima, dok je Klara proučavala otvorena usta okamenjenih figura iz Pompeje i pitala se da li su, u trenutku umiranja, ovi ljudi izgovarali naglas molitve. Ili su jednostavno vrištali.

Vrištanje, sada razmišlja, dok otvara vrata hotela jedna za drugim, bilo bi praktično katastrofalno u ovim mermernim hodnicima kroz koje se zvuk lako prenosi. Jedan vrisak bi mogao da traje satima, kao što se činilo da svaki put kada načini jedan korak u stvari pokreće dvadesetak nogu do sledećih vrata, kao što se činilo da svaki put kada zatvori jedna vrata u stvari zatvori sva vrata koja je do tada otvorila. Vrata su zasigurno dodatak ovoj staroj, staroj zgradi i izgleda da ih neka nova sila geografske dužine sama privlači da se zatvore pošto njeni prsti oslobode njihove hladne, čelične šarke. Kada bude otvorila vrata sa natpisom *Sala Beatice Agelico* nijedna hotelska soba neće više biti ista kao pre.

Ni Klara ni njen muž ne govore italijanski jezik, tako da bi bilo nemoguće da zatraže potpuna objašnjenja.

"Barokna crkva!", ona mu kasnije govori. "Ne kapela, već kompletna barokna crkva. Sva vrata su ista, a ova vrata se razlikuju po natpisu na njima, i ti ih otvoriš i tu, umesto hotelske sobe, nađeš kompletnu crkvu."

"Izgleda", odgovara on nakon nekoliko trenutaka razmišljanja, "da smo odseli u nekom manastiru."

Zasigurno, kada kasnije popodne ode do ružičnjaka da bi sedela na suncu i čitala knjigu *Mali cvetovi Svete Kíare* pripremajući se za sutrašnji izlet do bazilike, recepcioner će je pozdraviti, ali ovog puta on će nositi sveštenički okovratnik. Klara ne pokazuje nikakvo iznenađenje, kao da je sve to vreme znala da ovaj put u Italiji neće biti svetovnih ljudi; kao da joj je ideja o povlačenju od ljudi bila na umu kada je planirala ovaj put. Ona će malo pomeriti knjigu tako da manastirski baštovan može primetiti da ona čita o svetoj prijateljici sv. Fransisa. Međutim, on je zauzet ružama; njegovim sopstvenim ma-

lim cvetovima, i iako joj je okrenut licem dok radi, njegov pogled se nijednom ne susreće sa njenim. Stoga ona može da ga posmatra pažljivo... preplanula boja lica iznad okovratnika, njegove ruke, koje se pažljivo, ali lako kreću kroz ruže, izbegavajući trnje. Klara se trudi, ali nikako ne može da zamisli kakve su misli jednog sveštenika koji radi u ružičnjaku. Da li se njegove misli tada bave, kao što bi trebalo, *Bogom*... to trnje, verovatno, tada predstavlja krunu, tamna crvena boja cveta tada u njegovom umu postaje Hristova krv? Ili on u tim trenucima razmišlja o ružama i njihovom zdravlju... načinima da se uklone insekti sa lišća... crv iz srca crveno-narandžastog pupoljka? Njegovo lice ne odaje nikakav trag s leđa, kao ni zaobljena linija leđa dok se povija da ukloni još jednu stabljiku korova iz meke zemlje koja se nalazi oko žbunova ruža.

Klara se ponovo vraća svojoj knjizi, proučavajući sadržaj; "Krug praha", "Lice u izvoru", "Talac nebesa", "Hleb anđela", "Obrok u šumi" i, na kraju, u dnu spiska, "Pratnja devica". Sv. Fransis, ona otkriva, nikad nije želeo da vidi Kiaru. To se savršeno jasno videlo iz ispričane kratke priče. Rečenica za rečenicom opisuje njegovu odbojnost. Pošto ju je obukao u pokajničku odoru i odsekao joj kosu u tami jedne italijanske noći, pošto ju je naveo na put siromaštva i ostavio je sa sestrom u manastiru sv. Damijena, pošto se ona sasvim pretvorila u *taoca nebesa* i prestala da uopšte jede, Fransis se povukao, *Čuvajte se otrova bliskosti sa ženama*, rekao je svojoj braći fratrima. U poglavlju pod naslovom "Ruže", u knjizi se tvrdilo da je Fransis želeo da između sebe i Kiare postavi celo jedno godišnje doba. *Ponovo ćemo se sresti kada ruže procvetaju*, rekao je, stojeći bosih nogu u snegu. Onda je Bog odlučio da učini da ruže same od sebe procvetaju, upravo na tom mestu, upravo u tom trenutku, usred zime.

Klara ne može da prosudi, sada, u čemu bi bila razlika. U stvari, čini joj se da se Bog poigrao Kiarom i Fransisom. Ako je Fransis rekao da će se ponovo sresti kada ruže procvetaju, zašto ruže ne procvetaju upravo sada? Verovatno nije ni bilo kasnijeg susreta pošto su ruže već procvetale. Ovo je svakako bila za Kiaru zagonetka kojom je mogla da se bavi tokom tužnih zimskih dana koji su se pružali ispred nje u hladnom samostanu. Mogla je da o tome razmišlja iznova i iznova, ponavljajući reči poput kakve molitve. Time je mogla da bude, na neki način, veoma zauzeta.

S druge strane, Fransis je uvek bio veoma zauzet. Kako knjiga kaže: *Fransis je slobodno ulazio i izlazio iz samostana Sv. anđeoske Marije, ali se Kiara osećala kao zatvorenicu u samostanu Sv. Damijena*. Fransis je mogao da navrati da poseti Kiaru dok je bio van svog samostana, ali to nije činio. *S druge strane, Fransis se držao podalje od Sv. Damijena*, nastavlja se priča u knjizi, *jer nije želeo da izaziva skandal kod običnih ljudi svojim ulaženjem i izlaženjem*. Tako da se, sve u svemu, čini da je sirota Kiara, otrov kakav je bila, retko i razgovarala sa svojim mentorom, čovekom na čijim je principima zasnovala svoj život. Bar do "Obroka u šumi".

Pošto ga je dugo molila da podeli sa njom obrok, Fransis je na kraju popustio. Obraćajući se, još jednom svojoj braći fratrima (izgleda da nikada nije govorio lično sa Kiarom), on je dokazivao, *Ona je već dugo u samostanu Sv. Damijena. Biće joj drago da izađe nakratko i da na dnevnoj svetlosti vidi mesto na koje je prvi put došla noću, gde joj je kosa odsečena i gde je postala jedna od nas. U ime Isusa Hrista ćemo napraviti izlet u šumu*. Na neki neobjašnjiv način, tokom ovog neobičnog izleta, šuma je počela da

svetli kao da je zahvaćena požarom. Klari nije bilo jasno da li su Bog ili Fransis bili odgovorni za ovo čudo. Mogao je to biti i rezultat njihove saradnje. Međutim, savršeno je jasno da Kiara nije doprinela tome. Njena uloga je bila uloga osobe koja će se diviti svemu tome, i ona ju je, nema sumnje, veoma dobro odigrala. I, kao obično, nije ništa jela. Poglavlje se završava narednom rečenicom: *Na kraju se Kiara i Fransis digoše sa zemlje, radosni i ispunjeni duhovnom hranom, a da nisu takli ni mrvicu prave hrane.*

Klara počinje da oseća glad. Ugodni mirisi dopiru iz odaje za koju zna da je ručao-nica. Baštovan ostavlja alatke, jednu po jednu, u kolica. Zatim, ne gledajući u njenom pravcu, gura mala kolica dalje od nje, prema staroj i naherenoj šupi.

"Naš je recepcioner", ona obavestava muža za večerom," i baštovan i sveštenik. Na terasi sam čitala o svojoj imenjakinji i videla sam ga u bašti kako radi."

"Ja sam istraživao drugi deo zgrade." odgovara njen muž, "Tamo postoje staklena vrata sa natpisom *Zabranjen ulaz* napisanom na četiri jezika, a tu je i celo krilo gde sveštenici moraju da borave kada dođu turisti."

"Zar nisi privirio unutra?" pita Klara, potpuno svesna toga da bi, da je ona to otkrila, možda otvorila vrata.

"Ne... znaš da su to propisana pravila." a zatim dodaje, "Do kakvog si došla zaključka – da li ti se dopada tvoja imenjakinja? Misliš li da ličiš na nju?"

Klara na kratko razmisli. "Mislim da je ona bila veoma nesrećna žena. Bila je uporna u iščekanju da vidi Fransisa, a on nije bio uporan u svojoj želji da vidi nju."

"Verovatno je u pitanju samo prilagođavanje pravilima, zar ne misliš i ti tako? Ne možeš očekivati od sv. Fransisa da se mnogo mota oko samostana, to ne bi bilo baš dobro."

"Moguće... ali je možda to bio samo izgovor. Možda on stvarno nije želeo da je vidi. Sirota devojka... ona je u njega bila zaljubljena, čini mi se. On je verovatno za nju bio Bog."

"Možda je *on* bio zaljubljen u *nju* ... da li si ikada to pomislila? Možda se zato držao dalje od nje." Njen muž pogleda u drugi kraj sobe. "Pogledaj ko ide." kaže. "Naš recepcioner nije samo baštovan i sveštenik, već je i kelner."

Sledećeg popodneva Klara odlučuje da ipak neće ići da vidi baziliku. Radije će da čita u ružičnjaku nego da zuri u freske.

"Kasnije," govori svome mužu. "Ti sve pogledaj, pa ćeš mi pričati o tome."

Pejzaži i oblaci poput onih sa razglednica su izvan zidova hotela kao i obično, a sada i bliže, jače boje ruža. Toplije je nego prethodnog dana, tako da je sveštenik odustao od svoje kragne. Klara primećuje da on ima savršen mladež upravo na središnjoj tački grla. Vrsta prirodne stigme, zaključuje ona.

Oduševljava je poglavljje naslovljeno "Vrata smrti". Čita ga po četvrti put. Izgleda da su drevne kuće u Asiziju često imale dvojna vrata; velika kroz koja su članovi porodice obično ulazili i izlazili, i jedna manja, uzdignuta nad zemljom, kroz koja su iznošeni mrtvi, sa nogama napred u sanducima. Kiara je, one noći kada je išla da se sastane sa Fransisom u šumi, odlučila da izađe iz kuće na ova druga vrata. *Želela je da izađe tajno*, tvrdi knjiga, *i bila je potpuno sigurna da neće nikoga sresti na pragu ovih vrata*. Uz pomoć malog čuda sa Božje strane uspela je da pomeri gvozdene klinove i pokrene šarke koje

su za petnaest godina zardale. Onda je lako skočila na zemlju i otrčala iz sela. *Nikada više neće moći da se vrati svojoj porodici*, zaključuje se u poglavlju, *Kiara je bila mrtva. Kiara je bila izgubljena. Kiara je prešla u jedan drugi život.*

Klara se pita da li je sveštenik, koji radi tačno ispred nje, takođe prešao u drugi život i da li njemu, ako je tako, ruže izgledaju crvenije nego njoj. Da li on živi u nekoj vrsti postojanja poput onog u priči *Kroz ogledalo*.

Ona pomera ugao svoje stolice. On sada radi toliko blizu da im se senke gotovo dodiruju. Budi se nejasna tuga kraj Klarinog srca, nestaje, a onda se opet javlja. Nemirna lava koja se pomera negde u središtu planine.

Njen muž odlučuje da ostanu u hotelu Oasie do kraja boravka u Italiji. Dopada mu se tu. Dopada mu se Asizi. Impresioniran je svim što vidi; kako ispovedaonicama sa strujom u bazilici tako i Đotovim platnima. Tvrdi da su ove prve kao toaleti na džambo džetu u smislu da imaju automatsku signalizaciju *slobodno* i *zauzeto* koja se pali iznutra. Zadivljen je, nastavlja sa pričom, time kako su Italijani lako prilagodili njihovu veoma sujevernu religiju modernoj tehnologiji... osvetljene grobnice, električne sveće ispred statua svetaca, znak *zauzeto*. Ovo ga zabavlja i čini ga zadovoljnim. Kada se vrate u Severnu Ameriku napisaće jedan sociološki esej na tu temu.

Ona ga ne sluša baš pažljivo, jer se zaljubila, tek tako, iznenada, u baštovana, kelnera, recepcionera, sveštenika. Dosad je provela četiri duga popodneva sa njim u ružičnjaku i on nijednom nije pogledao u nju. Ili, razmišlja ona, on gleda u nju kada se ona zadubi u čitanje knjige *Mali cvetovi Svete Kiare*, što je vrlo moguće. Trećeg jutra je smislila jedno malo pravilo za sebe, a to je da neće dizati pogled sa knjige dok ne dođe do kraja poglavlja. Na taj način je uskladila svoje aktivnosti. Deset minuta čitanja pa deset minuta proučavanja sveštenika. Naravno, ovo znači da on nikad nije na istom mestu kada ona završi čitanje "Vrata smrti" kao kada je završila čitanje, na primer, "Poljupca za slugu". Onda je prisiljena da ga traži unaokolo, što sve ovo čini još zanimljivijim. Jedno popodne, pošto je završila poglavlje pod naslovom "Slabost i patnja", ona je digla pogled i otkrila da je on u potpunosti nestao, da joj je jednostavno promakao dok je čitala. Gotovo svaki drugi put, ipak, ona može da ga posmatra dok skuplja svoje alatke, postavlja ih u kolica i odnosi do stare i naherene šupe. I ovo je ražalošćuje, kao što se često dešava kada se dugačak ritual pravilno završi.

"Da li si znao," pita muža besno za večerom, "da li si znao da on čak nije dozvolio njoj da ga vidi ni kada *je umirao*? Mislim, zar nije to i previše? Čovek je umirao i ona je pitala da li bi smela da ga vidi, a on je rekao ne... ne dok ne budem *mrtav*".

Kelner sveštenik servira makarone. Klara posmatra njegovu potamnelu levu ruku kako se približava stolu i udaljava od njega. "*Scusi*", kaže dok stavlja tanjir ispred nje. Ne može da ga optuži da joj se nikada ne obraća. Do sada je rekao *Scusi* u njenom prisustvu ukupno sedamnaest puta, a sasvim iznenada, kada je obrok bio gotov, pogledao ju je pravo u oči i upitao: "Zavlcili ste?"

Ona sada zabada svoju viljušku u punjenje raviola. "Štaviše," produžava, "ta knjižica koju čitam nije uopšte o Kiari... uglavnom je o Fransisu... dok ne umre, naravno... a onda je o njenoj smrti." Zaboravljajući da žvaće, Klara guta cele komade makarona.

"Pa," kaže njen muž, "bar ju je Đoto stavio na neke od svojih fresaka."

"Hm," odgovara, ne naročito impresionirana.

Klara netremice posmatra sveštenika i u srcu oseća toplinu. On odsutno zuri u prostor. Zamišljajući čuda, bar se njoj tako čini, dok čeka da se završi večera pa da se vrati svojim tihim aktivnostima. Večernja misa, ponoćna misa. Paljenje sveća, izgovaranje molitvi. Da li ih sam smišlja ili prati rituale? Da li koristi brojanice? Da li kleči ispred muških ili ženskih svetaca? Bilo koji od ovih podataka bi joj bio veoma važan. Pa ipak, ona se ne bi nikada usudila da uđe u crkvu koju je otkrila na kraju hodnika. U stvari, sa izuzetkom bazilike sa ispovedaonicama sa strujom i čuvenim freskama, ona se još nije usudila da otvori vrata bilo koje crkve u gradu. Postoje mesta koja su za nju zatvorena i ona to zna.

"Da li si ikada osetio da je crkva za tebe zatvorena?" upita muža.

"Naravno da ne," odgovara on. "Najposle, one nisu samo religiozne institucije... one su javni spomenici kulture, velika umetnička dela. One su otvorene za sve nas."

Klara uzdahne i okreće pogled, još jednom, prema svešteniku. Način na koji nosi činije od pečene gline u kuhinju, kao da je to kolekcija obrednih predmeta koje je nedavno blagoslovio, gotovo da joj slama srce.

Ovo je njeno petnaesto popodne u ružičnjaku. I on je tu, naravno, i sada klemi ruže. "Možda ih razapinje na krst," ona zaključuje odsutno i s puno ljubavi.

Do sada je shvatila da ovaj čovek neće *nikada* progovoriti sa njom; ni na njenom ni na njegovom jeziku – osim možda za vreme obroka kada je to neophodno. Zbog toga, zbog tuge što je tako, ona ga voli još više. Upravo ovo neprestano odbijanje ga odvaja od nje. Odbijanje bez cilja, bez zlih misli, vrsta blagotvornog odbijanja; odbijanje koje prouzrokuje bol pročišćenja.

Taj bol je preplavljuje sada dok ga posmatra kako se udaljava od kalema da bi osmotrio svoj rad. Ona voli način na koji on stoji posmatrajući kalem, i pri tome je u potpunosti zanemarujući. Ona nema nikakav značaj u njegovom životu, baš nikakav, ali ga ona voli upravo zbog toga. Ona nema želju da išta menja, nema srednjovekovne fantazije o tome da je ruža na kojoj on radi, svetica kojoj se moli. Ona ga želi upravo onakvog kakav je, ne primećujući je, i kada zbog njega oseća bol, i dolazi do spoznaje koje su prave dimenzije beznadežnosti, kako su nemerljive.

Vraća se poglavljju u knjizi pod naslovom "Papina bula". Ovo je poglavlje sa neobično puno politike te joj je najmanje omiljeno. U njemu je reč o ozakonjivanju različitih franciskovskih pravila uključujući Sestrinstvo svete Kiare; ozakonjivanje života punog samoodricanja. Ovde je Klari teško da se koncentriše na ono što je Papa imao da kaže, teško joj je da prosudi da li je to bilo zakonito ili ne.

Ona je iznenađena, kada dozvoli sebi da podigne pogled, kada vidi da sveštenik gleda upravo u njenom pravcu. Ona se sprema da se postidi dok ne shvati da on, najposle, čita naslov njene knjige.

"Očekivala je od njega reči," Klara govori mužu kasnije. "Reči, znaš, duhovni savet. A znaš šta je dobila umesto toga?"

"Šta?"

"Okruglu kutijicu sa posmrtnim prahom... okruglu kutijicu sa prokletim posmrtnim prahom! Ova knjiga pokušava da ovome prida duboko značenje... kao što je uobičajeno, on postavlja okruglu kutijicu sa posmrtnim prahom na pod manastira da bi pokazao da su svi ljudi samo prah ili neku takvu glupost. Znaš li šta ja mislim da je to značilo? Mislim da je to značilo da bez obzira na to šta je Kiara želela od njega, bez obzira na to koliko očajnički je mogla to želeti, bez obzira na to da li je ikada progutala ijedan komadić hrane, ili nosila košulje od životinjske dlake, ili ponižavala sebe na bezbroj načina, bez obzira na to šta je radila, sve što je *ikada* imala da dobije od njega je bila okrugla kutijica sa posmrtnim prahom. Mislim da je to značilo da je ona bila u potpunosti bespomoćna i on je hteo da bude siguran da će takva i da ostane."

"Prava mala teorija. Sumnjam da bi je crkva odobrila."

"O Bože, koliko li je samo ona propatila!"

"Pa," odgovori on, "Zar nije upravo to i trebalo da bude tako?"

Usred njenog sedamnaestog popodneva u ružičnjaku, pošto je završila čitanje poglavlja pod naslovom "Pesma o ljudima" (koje sada praktično zna napamet), i dok je proučavala pokrete sveštenika koji se pomerio sa ruža na povrće, Klara shvata da joj je srce oduvek bilo slomljeno. Koliko dugo, pita se, ovo traje? I zašto je baš ovaj sveštenik, ovaj tihi čovek koji razmišlja i moli se na stranom jeziku, morao da joj ukaže na to? Ovo nije neka nova bolest, ona iznenada shvata. Ona je u njoj postojala dugo, dugo vremena; smetnja sa kojom je uspevala da živi nekako, potpuno je zanemarujući. Kako čudno. Ne osećati da je bol uvek tu, nikada ga ne identifikujući, nikada mu ne dajući ime. Ona sada ispituje tu ranu i ona je peče usred grudi upravo onako kako su je pekli majčini zavoji od gorušice, upravo onako kako je pekla rastopljena lava Vezuva. Njeno slomljeno srce ju je peklo unutar nje toliko dugo da je već poverovala da je to normalno. Sada se bol premešta u celo telo, kroz pulsiranje krvi u zglobovima, spuštajući se niz bedra i penjući se u grlo. Zatim se odatle premešta u pejzaž koji ona može da vidi iz bašte, prekrivajući ga celog, prekrivajući svaki njegov delić; svaki sivi, zeleni list masline, svaku električnu sveću ispred svake patetične grobnice, svaku pticu, sve crkve u koje nikada ne može da uđe, makove koji dozivaju sa dalekih livada, ovaj užasan komad plavog neba iznad nje, ono malo oblutaka koji prekrivaju malu površinu terase pod njenim nogama. I sav vazduh koji se kreće gore-dole niz njeno grlo dok doslovno jedva hvata dah u bolu.

Čista erupcija. Komadići njenog slomljenog srca se nalaze svuda, krećući se kroz njen krvotok, kidajući je iznutra na svom putu ka spoljnjem pejzažu, dok sva čula ne otupe. Ona u stvari može da oseti zvučne talase koji se kreću ispred nje. Pita se da li je počela da viče, ali se onda postepeno, taj izolovani zvuk gubi u značenju uporedo sa njenim mozgom koji počinje svoj povratak u unutrašnjost lobanje.

"Meesus," govori sveštenik, pokazujući prema njenoj knjizi. "Ona je još uvek ovde, Sveta Kiara. Idete da je vidite... idete u Chiesa Svete Kiare... tamo idete i tamo je vidite."

Zatim on skuplja baštensko oruđe, postavlja ga u kolica i odlazi s nekim drugim ciljem pred sobom.

Ona odlazi sama, naravno, dva dana kasnije kada se oseća bolje i kada je sigurno da napušta Asizi sledećeg jutra. Više nije zaljubljena u sveštenika; on je postao ono što je oduvek bio, sitni Italijan zauzet kuhinjskim, sveštenečkim i baštenskim priborom. Međutim, bol u srcu, koji je prethodio i koji će se nastaviti posle njega, još uvek je u njoj, sada prepoznat i prihvaćen dok stoji kraj puta preko puta Crkve Svete Kiare, posmatrajući mačkicu koja hoda po vrhu svoje senke na podnevnom suncu.

Iza vrata je neko vreme potpuni mrak, praćen postepenim navikavanjem oka na mračne tajanstvene slike i prekrivene oltare i spore pokrete dve kaluđerice koje koračaju ka prednjem delu crkve. Ona ih prati, sada nesigurna kako da postavi svoje pitanje i onda shvata da to ne mora da učini. Tu, blizu, osvetljena uvek prisutnom električnom svetlošću, nalazi se svetica, izložena da bi svi mogli da je vide u staklenom sanduku. "Ona se, vidite," objašnjava jedna od kaluđerica, "ne može raspasti. Ona je ovde sedamsto godina i telo joj ne truli jer je sveta."

Klara se približava da vidi lice mrtve žene, koje se sada presijava pod neprijatnom svetlošću dvadesetog veka, i na njemu nalazi, kao što je i očekivala, bol. Zamrznut na Kiarinom licu je užasavajući, divni bol; stalan, neoštećen, nesposoban da istruli. Mrtva usta su otvorena, uzvikujući bol tiho ka svetlosti, kroz staklo, u prazninu prostora crkve, napolje ka pejzažu, niz ulicu do bazilike gde se pojavljuju slike žive Kiare, varljivo blažene, na freskama. Upravo je samo bol u srcu trajan, Klara pomisli za sebe, prolazeći kroz šok konačne spoznaje. Sve ostalo će izbledeti. Nije čudo da svetica nije istrulila. Zamaš nečeg oštrog i snažnog u Klarinom krvotoku i onda se ona okreće ka izlazu.

Pre nego što ponovo izađe na ulicu, ona kupuje razglednicu kod jedne od kaluđerica. Sveta Kiara u svom staklenom kovčegu, večna poput figure iz Pompeja u svom beskrajnom, ničim ometanom bolu.

Klara stavlja razglednicu u unutrašnji džep tašne. Tu će i ostati tokom dugog leta avionom u povratku kući dok njen muž pravi šale na račun kupatila koja liče na italijanske ispovedaonice. Razglednica će tu ostati i ona će pritiskati kožu tašne bliže svom slomljenom srcu, pritiskaće sliku usta mrtve žene. Neprestani bol koji se preliva sa kioska sa razglednicama na boje italijanskog pejzaža.

(Sa engleskog prevela Jelena Matić)